

UDK:37.015.31:82

Surayyoxon IBROXIMOVA,
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyot universiteti magistranti
E-mail:surayyobrohimova@gmail.com

O'zMU dotsenti v.b D.Xudoyberganova taqrizi asosida

USE OF MODULAR EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN LITERATURE LESSONS

Annotation

This article comprehensively analyzes the issues of using modular educational technology in literature lessons. The theoretical foundations of modular education, its advantages and possibilities of application in literature are described in detail. The article shows the role of modular education in developing students' independent thinking, creative approach and artistic analysis skills. The results of scientific research, practical examples and problems encountered in the implementation of this technology are also considered. Modular education serves to make literature lessons more effective, systematic and interesting.

Key words: modular education, literature lesson, pedagogical technology, independent thinking, creative approach, artistic analysis, educational process, educational modules, assessment system, teaching methodology, innovative education.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МОДУЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация

В данной статье комплексно анализируются вопросы использования модульной образовательной технологии на уроках литературы. Подробно изложены теоретические основы модульного обучения, его преимущества и возможности применения на уроках литературы. В статье показана роль модульного обучения в развитии самостоятельного мышления, творческого подхода и навыков художественного анализа учащихся. Также рассмотрены результаты научных исследований, практические примеры и проблемы, возникающие при реализации данной технологии. Модульное обучение позволяет сделать уроки литературы более эффективными, системными и интересными.

Ключевые слова: модульное обучение, урок литературы, педагогическая технология, самостоятельное мышление, творческий подход, художественный анализ, образовательный процесс, образовательные модули, система оценивания, методика обучения, инновационное образование.

ADABIYOT DARSLARIDA MODULLI TA'LIM TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada adabiyot darslarida modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish masalalari keng ko'lamda tahlil qilingan. Modulli ta'lim nazariy asoslari, uning afzalliklari va adabiyot fanida qo'llanish imkoniyatlari batafsil yoritilgan. Maqolada modulli ta'limning o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi hamda badiiy tahlil ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar natijalari, amaliy misollar va ushbu texnologiyani joriy etishda duch kelinadigan muammolar ham ko'rib chiqilgan. Modulli ta'lim adabiyot darslarini samaraliroq, tizimli va qiziqarli o'tkazishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: modulli ta'lim, adabiyot darsi, pedagogik texnologiya, mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, badiiy tahlil, ta'lim jarayoni, o'quv modullari, baholash tizimi, o'qitish metodikasi, innovatsion ta'lim.

Kirish. Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalar doimiy rivojlanib, yangi metod va yondashuvlar joriy etilmoqda. Shulardan biri - modulli ta'lim texnologiyasi, ya'ni ta'lim mazmunini kichik, mustaqil o'quv bloklarga bo'lib taqdim etish usuli. Bu yondashuv o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini bosqichma-bosqich, tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi [1].

Adabiyot fani murakkab va ko'p qirralik xususiyatga ega bo'lib, unda adabiy janrlar, tarixiy kontekst, badiiy tahlil, yozuvchi ijodi kabi ko'plab elementlarni o'rganish talab etiladi. Shu bois, modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish adabiyot darslarini yanada samarali va mazmunli o'tkazishga imkon yaratadi. Modulli yondashuv o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv hamda matnlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Modulli ta'lim texnologiyasining nazariy asoslari

Modulli ta'lim – bu ta'lim jarayonini maqsadli, mustaqil bo'laklarga (modullarga) bo'lishdir. Har bir modulda aniq belgilangan maqsadlar, mazmun va faoliyat shakllari

mavjud bo'lib, ular o'quvchilarning individual xususiyatlari va ehtiyojlariga mos keladi [2].

An'anaviy ta'lim usullaridan farqli ravishda, modulli yondashuvda o'quv jarayoni kichik bosqichlarga bo'linadi, bu esa o'quvchilarga mavzuni mustaqil o'zlashtirish va o'zlashtirish darajasini nazorat qilish imkonini beradi. Konstruktivizm nazariyasi asosida o'quvchi o'z bilimini faol quradi, shu sababli modulli ta'limda o'quvchi markaziy o'rin tutadi.

Adabiyot darslarida modulli ta'lim texnologiyasining mohiyati

Adabiyot fani o'zining ko'p qirraligi bilan ajralib turadi – unda turli janrlar, mualliflarning ijodiy uslublari, tarixiy va madaniy kontekst, badiiy tahlil o'rganiladi. Shu bois, adabiyot darslarini modullarga ajratish o'quv jarayonini tizimli tashkil etishga yordam beradi.

Misol uchun, darslikda “She'riyat”, “Proza”, “Dramaturgiya” kabi modullar ajratilishi mumkin. Har bir modulda o'quvchilarga tegishli janr xususiyatlari, muallif hayoti va ijodi, badiiy tahlil va ijodiy ishlar taqdim etiladi.

Modullar yosh va bilim darajasiga mos tarzda tuziladi, bu esa o'quvchilarni mavzuga qiziqtiradi va chuqurroq tushunishga yordam beradi [3].

Modulli ta'lim texnologiyasining afzalliklari:

1. Ta'lim jarayonining tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etilishi

Modulli ta'limda dars mazmuni kichik, mustaqil bo'laklarga - modullarga bo'linadi. Har bir modul o'zining aniq maqsadi, mazmuni va o'quv faoliyatlari bilan belgilanadi. Bu yondashuv o'quvchilarga mavzuni bosqichma-bosqich o'zlashtirish imkonini beradi, natijada murakkab mavzular ham osonroq o'rganiladi.

Misol: Adabiyot darsida "She'riyat janri" mavzusini o'rgatishda modul sifatida "She'riyatning asosiy xususiyatlari", "Mashhur shoirlar va ularning ijodi", "She'rlarni tahlil qilish metodlari" kabi mustaqil bo'laklar yaratiladi. Bu esa o'quvchilarga har bir modulni alohida egallash imkonini beradi va bilimlarning tizimli shakllanishiga xizmat qiladi.

2. O'quvchilarning mustaqil faoliyatini rag'batlantiradi

Modulli ta'limda har bir modul uchun o'quvchilarga mustaqil bajariladigan topshiriqlar beriladi. Bu o'quvchilarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi va ular faolligini oshiradi.

Misol: "Romantizm davri" mavzusida o'quvchilar romantik asarlarni o'qib, mualliflarning hayoti va ijodi haqida mustaqil izlanish olib boradilar, keyin esa o'z fikrlarini insho yoki taqdimot orqali ifoda etadilar. Bu jarayonda o'quvchilar o'z bilimlarini mustaqil mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi.

3. Ta'lim jarayonida individual yondashuvni ta'minlaydi

Modulli ta'lim texnologiyasi har bir o'quvchining individual ehtiyojlari, bilim darajasi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda o'qitishni tashkil etishga imkon beradi. O'quvchilar o'zlariga qulay tezlikda harakat qilishi mumkin.

Misol: Dars davomida kuchli o'quvchilar qo'shimcha murakkab vazifalarni bajarish orqali chuqurroq bilim olishadi, zaif o'quvchilar esa asosiy modul bo'yicha takrorlash va osonlashtirilgan topshiriqlar orqali mavzuni yaxshiroq o'zlashtiradi.

4. Faol o'rganish va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi

Modulli ta'lim har bir modulda ijodiy va amaliy faoliyat turlarini kiritadi. Bu o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi, ularni tahlil qilish va ijodiy qarorlar qabul qilishga o'rgatadi.

Misol: "Adabiy tahlil" modulida o'quvchilar matnni o'qib, undagi obrazlar, ramzlar va motivlarni guruhda muhokama qiladilar, o'zlarining ijodiy insho yoki she'rlarini yozadilar. Bu jarayon ularning tanqidiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini oshiradi.

5. Baholash tizimining aniqligi va shaffofligi

Modulli ta'limda har bir modul yakunida o'quvchining bilimlari va ko'nikmalari baholanadi. Bu baholash natijalari aniq va shaffof bo'lib, o'quv jarayonini doimiy nazorat qilishga imkon beradi.

Misol: "Dramaturgiya" modulida o'quvchilar dramalar asosida testlar, og'zaki taqdimotlar va yozma ishlar bajaradilar. Har bir topshiriq baholanadi, natijalar asosida o'qituvchi keyingi darslarda diqqatni qaysi jihatlariga qaratishni aniqlaydi.

6. O'quvchilar orasida hamkorlik va kommunikatsiyani rivojlantiradi

Modulli ta'lim ko'pincha guruh ishlari, muhokamalar va loyiha asosidagi faoliyatlarni o'z ichiga oladi. Bu o'quvchilarning jamoaviy ishlash ko'nikmalarini oshiradi.

Misol: "Adabiyot va zamonaviy madaniyat" modulida o'quvchilar guruh bo'lib, mashhur adabiy asarning zamonaviy

hayotga ta'siri haqida loyiha tayyorlaydilar va uni sinf oldida taqdim qiladilar.

7. Ta'lim jarayonini qiziqarli va motivatsion qiladi

Modulli ta'lim texnologiyasi darslarni qiziqarli va interaktiv o'tkazishga xizmat qiladi, o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Misol: She'riyat moduli doirasida o'quvchilar sevimli shoirlarning asarlarini o'qib, ular asosida video yoki rasmiy prezentatsiyalar yaratadilar. Bu esa darslarni yanada jozibador va esda qolarli qiladi.

Adabiyot darslarida modulli ta'lim quyidagi ustunliklarni beradi:

Faol o'rganish darajasi oshishi: Har bir modulga mos maxsus faoliyat turlari (matn tahlili, muallif hayoti bilan tanishish, ijodiy topshiriqlar) ishlab chiqiladi, bu o'quvchilarni faollashtiradi [4].

Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv: O'quvchilar berilgan vazifalarni mustaqil tahlil qilib, yangi fikrlar yaratish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Baholash tizimining shaffofligi: Har bir modul yakunida o'quvchining o'zlashtirgan bilim va ko'nikmalari aniq baholanadi, bu esa pedagogik jarayonni samaraliroq qiladi.

Individual yondashuv: Har bir o'quvchining qobiliyatiga va qiziqishlariga mos ravishda modullarni tanlash imkoniyati.

Moslashuvchanlik: Modullar o'quv dasturi va o'quvchilar darajasiga mos ravishda qayta tuzilishi mumkin.

Adabiyot darslarida modulli ta'lim texnologiyasidan foydalanish misollari

Masalan, "O'zbek adabiyotining romantizm davri" mavzusida modul quyidagicha tashkil etilishi mumkin:

Modul maqsadi: Romantizm davrining adabiy va madaniy xususiyatlarini chuqur tushunish.

Mazmun: Romantik asarlar, taniqli yozuvchilar (Abdulla Qodiriy, Cho'lpon) hayoti va ijodi.

Faoliyatlar: Asarlar o'qish, tahlil qilish, guruh muhokamalari, ijodiy insholar yozish.

Baholash: Topshiriqlar, taqdimotlar, testlar orqali nazorat [5].

Dars jarayonida o'qituvchi modul bo'yicha materialni bosqichma-bosqich o'tib, o'quvchilarga mustaqil yoki guruh bilan ishlashni tashkil qiladi. Shu orqali mavzuni chuqurroq o'zlashtirish va fikr almashinuvi amalga oshadi.

Yana bir misol - "She'riyat janri va uning o'ziga xosligi" moduli, unda o'quvchilar she'rlarni tahlil qilish, o'zlarining she'r yozish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi.

Ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar natijalari

O'zbekiston pedagog olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda modulli ta'lim texnologiyasi adabiyot darslarida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirgani tasdiqlandi [6]. Masalan, Toshkent davlat pedagogika universitetining 2022-yildagi tajribasida modulli yondashuv yordamida o'quvchilarning badiiy tahlil ko'nikmalari 18-22% ga yaxshilangan.

Shuningdek, Rossiya, Qozog'iston kabi davlatlarda olib borilgan tadqiqotlar ham modulli ta'limning o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatini rivojlantirishda muhimligini ko'rsatmoqda [7].

Xalqaro miqyosda esa UNESCO 2021 yilda chop etgan hisobotda modulli ta'lim ta'lim sifatini oshirish va 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishda muhim pedagogik yondashuv sifatida e'tirof etilgan.

Muammolar va takliflar. Modulli ta'limni joriy etishda quyidagi muammolar yuzaga kelishi mumkin:

O'qituvchilarning malaka darajasi: Modullarni sifatli ishlab chiqish va dars jarayonida samarali qo'llash uchun

o'qituvchilarning maxsus tayyorgarligi talab etiladi. Afsuski, bu borada hozirda yetarli imkoniyatlar mavjud emas [8].

Metodik materiallarning yetishmasligi: Ta'lim dasturlari va qo'llanmalar ko'p hollarda modulli yondashuvga mos kelmaydi yoki eskirgan.

Resurslar cheklanganligi: Zamonaviy elektron va interaktiv materiallar kamligi, texnik vositalarning yetishmasligi.

Muammolarni bartaraf etish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

O'qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Modulli ta'lim uchun zamonaviy metodik qo'llanmalar va elektron resurslar ishlab chiqish.

Ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va monitoring tizimini yaratish.

Xulosa. Modulli ta'lim texnologiyasi adabiyot darslarida samarali va innovatsion pedagogik yondashuv sifatida o'z o'rnini mustahkamlab bormoqda. Bu texnologiya ta'lim jarayonini kichik, aniq maqsadli modullarga ajratish orqali o'quvchilarga mavzuni bosqichma-bosqich va tizimli

o'zlashtirish imkonini beradi. Natijada, o'quvchilarning bilim darajasi sezilarli darajada oshadi, ular murakkab adabiy materiallarni yanada yaxshiroq anglab yetishadi.

Bundan tashqari, modulli ta'lim o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvlarni rivojlantirishga katta turtki beradi. Har bir modulga alohida e'tibor qaratilishi, o'quvchilarning faol qatnashuvi, muhokama va ijodiy vazifalar bilan shug'ullanishi ularning tanqidiy fikrlash va badiiy tahlil ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, o'quvchilar faqat bilim olish bilan cheklanmay, balki o'z fikrini ifoda etish, yangi g'oyalar yaratish, shuningdek, adabiyot asarlarini chuqur anglab tushunish kabi muhim ko'nikmalarni egallaydi.

Modulli ta'lim texnologiyasining yana bir muhim jihati - baholash tizimining shaffofligi va aniq bo'lishidir. Har bir modul yakunida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari sinovdan o'tadi, bu esa o'qituvchilarga o'quv jarayonini doimiy monitoring qilish va zarur o'zgartirishlar kiritish imkonini beradi. Shu bilan birga, bu yondashuv o'quvchilarning o'z-o'zini baholash va taraqqiyotini anglashga ham yordam beradi.

ADABIYOTLAR

1. Abdullayev A. (2020). Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Sharq.
2. Karimova L. (2019). Modulli ta'lim metodikasi. Toshkent: Ilm-fan.
3. Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti (2021). Adabiyot faniga oid modullar. Toshkent.
4. Smirnova E. (2019). "Modulli ta'lim va uning samaradorligi", Pedagogical Journal, 6(4), 78-85.
5. Qodirov I. (2023). O'zbek adabiyotida modulli yondashuv. Toshkent.
6. O'zbekiston Milliy universiteti (2023). Pedagogik tajribalar hisobotlari. Toshkent.
7. Petrova N. (2022). "Rossiyada modulli ta'limning rivojlanishi", International Journal of Education, 14(2), 45-53.
8. Karimova L., & Tursunov, N. (2024). "Modulli ta'limni rivojlantirish va takomillashtirish yo'llari", Ta'lim va taraqqiyot, 4(1), 27-40.